

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішення двадцять третьої сесії
обласної ради сьомого скликання
12 травня 2020 року № 7-23/VII
в редакції рішення п'ятої сесії
обласної ради восьмого скликання
30 липня 2021 року ___/VIII

ОБЛАСНА ПРОГРАМА

**Реставрації пам'яток архітектури національного значення на території
Чернігівської області на 2020-2023 роки**

**м. Чернігів,
2021 рік**

ЗМІСТ

стор.

1. Паспорт обласної Програми реставрації пам'яток архітектури національного значення на території Чернігівської області на 2020-2023 роки	3
2. Визначення проблемних питань, на розв'язання яких спрямована Програма	4
3. Мета Програми	8
4. Шляхи розв'язання проблем, фінансове забезпечення Програми	8
5. Завдання Програми	10
6. Очікувані результати виконання Програми	10
7. Контроль за ходом виконання Програми	11

Додатки до Програми:

Додаток 1. Ресурсне забезпечення обласної Програми реставрації пам'яток архітектури національного значення на території Чернігівської області на 2020-2023 роки.

Додаток 2. Напрями діяльності та заходи обласної Програми реставрації пам'яток архітектури національного значення на території Чернігівської області на 2020-2023 роки

**1. Паспорт обласної Програми реставрації пам'яток архітектури
національного значення на території Чернігівської області
на 2020-2023 роки**

1.	Ініціатор розроблення Програми	Чернігівська обласна державна адміністрація
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення Програми	Закон України від 8 червня 2000 року № 1805-III «Про охорону культурної спадщини»
3.	Розробник Програми	Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації
4.	Відповідальні виконавці Програми	Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації
5.	Учасники Програми	Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації, благодійники, спонсори
6.	Термін реалізації програми	2020-2023 роки
7.	Перелік бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми	Обласний бюджет Інші кошти, не заборонені законодавством
8.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, усього: у тому числі:	32840,0 тис. грн.
8.1.	коштів обласного бюджету	12540,0 тис. грн.
8.2.	інші кошти, не заборонені чинним законодавством	20300,0 тис. грн.

2. Визначення проблемних питань, на розв'язання яких спрямована Програма

Стаття 54 Конституції України передбачає, що держава забезпечує збереження та охорону культурної спадщини. Відповідно, органи державної влади самоврядування створюють належні умови щодо збереження та охорони культурної спадщини на місцях. Розбудова системи державного устрою України, повноцінної системи державної влади створюють відповідні умови щодо збереження національної культурної спадщини.

Обласна Програма реставрації пам'яток архітектури національного значення на території Чернігівської області на 2020-2023 роки розроблена на підставі Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-III.

У Чернігівській області під охороною держави перебуває 309 об'єктів культурної спадщини – містобудування та архітектури, садово-паркового мистецтва, в т. ч. національного значення – 135, місцевого значення – 174. На балансі управління містобудування та архітектури знаходиться 86 пам'яток архітектури національного значення. Значна кількість пам'яток архітектури (близько 15% від загальної кількості) знаходиться в незадовільному або аварійному стані та потребують невідкладних заходів щодо їх збереження.

Враховуючи особливі цінності архітектурних та історичних об'єктів, з метою їх збереження в автентичному вигляді та недопущення подальшої руйнації, програмою передбачається розробка науково-проектної документації та проведення реставраційних робіт на таких пам'ятках архітектури національного значення – Триумфальна арка в м. Новгород-Сіверський, охоронний № 853, Георгіївська церква в смт Седнів, охоронний № 1789, Садиба «Покорщина» в смт Козелець, до складу якої входять три пам'ятки: Головний будинок № 846/1, Кам'яниця, охоронний № 846/2, Флігель, охоронний № 1775, «Палац з двома флігелями» Національного історико-культурного заповідника «Качанівка» в с. Качанівка, охоронний № 250046-Н/1, Церква Іоанна Богослова (Іванівська церква) в м. Ніжин та «Палац Рум'янцева-Задунайського» в с. Вишеньки, охоронний № 856. Всі ці об'єкти потребують проведення невідкладних реставраційно-відновлювальних робіт.

Триумфальна арка (XVIII ст.), розташована в м. Н.-Сіверський, є пам'яткою архітектури національного значення, охоронній № 853, взята на облік Постановою РМ УРСР 24.08.1963 № 970 та є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області.

Споруда мурована, одноярусна, із наскрізним арковим проїздом, обабіч якого влаштовано відкриті до середини кордегарді. Ворота прикрашають пілони з двоколонними портиками. На ній розміщені герби міст, які були в складі Новгород-Сіверського намісництва.

Пам'ятка, яка є єдиним на Чернігівщині пам'ятником архітектури в стилі класицизму, потребує проведення невідкладних реставраційних та відновлювальних робіт.

Георгіївська церква (XVII ст.) розташована в смт Седнів Чернігівського району – це пам'ятка архітектури національного значення, охоронний № 1789, взята на облік відповідно до Постанови РМ УРСР від 06.09.1979 № 442 та є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області. Згідно з розпорядженням Чернігівської обласної державної адміністрації від 22.04.1997 № 231 «Про передачу пам'яток архітектури державного значення на баланс управління містобудування та архітектури облдержадміністрації») дана пам'ятка знаходиться на балансі Управління містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації.

Церква дерев'яна, тридільна, з восьмигранною центральною вежею, одноверха з двома залами, збудована в традиційних формах української дерев'яної сакральної архітектури.

У 2003 році розроблялась проектно-кошторисна документація на першочергові протиаварійні роботи на суму 1803 тис. грн. Зазначена сума профінансована за рахунок коштів державного бюджету та виконані відповідні роботи. У 2005-2009 роках документація допрацьована з включенням розділів електроосвітлення, опалення, вентиляції, системи пожежної сигналізації, відтворення іконостасу та зроблено перерахунок залишків обсягів робіт в цінах 2010 року, які залишилися по кошторису першочергових протиаварійних робіт.

Наразі пам'ятка перебуває в стадії незавершеного будівництва, вищезазначена проектно-кошторисна документація потребує коригування та доопрацювання. При цьому церква поступово приходять в стадію аварійності, тому потрібні невідкладні реставраційні роботи по її відновленню. Прилегла територія також потребує улаштування інженерних мереж та благоустрою.

Садиба «Покорщина» розташована в смт Козелець і включає в себе три пам'ятки архітектури національного значення, а саме:

1. Головний будинок (XVIII ст.) – пам'ятка архітектури національного значення, охоронний № 846/1, взята на облік Постановою РМ УРСР від 24.08.1963 № 970 та є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області. Будинок одноповерховий, дерев'яний, прямокутний у плані, на мурованому фундаменті. На фасаді – ганок з колонами та ампірним вікном.

2. Кам'яниця (XVIII ст.) – пам'ятка архітектури національного значення, охоронний № 846/2, взята на облік Постановою РМ УРСР від 24.08.1963 № 970 та є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області. Будинок двоповерховий мурований, нижній цокольний поверх заглиблений у землю. У плані він прямокутної форми, накритий високим чотирихилим дахом. Перекриття у вигляді цегляних склепінь хрещатої та циліндричної форми.

3. Флігель (XVIII ст.) – пам'ятка архітектури національного значення, охоронний № 1775, взята на облік Постановою РМ УРСР від 06.09.1979 № 442 та є об'єктом спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Чернігівської області. Будинок був одноповерховий дерев'яний на мурованому цокольному поверсі. У плані прямокутної форми, накритий чотирихилим дахом.

До головного будинку вела під'їзна алея. Навколо маєтку був розбитий парк, що спускався до річки.

Згідно розпорядження Чернігівської обласної державної адміністрації від 22.04.1997 № 231 «Про передачу пам'яток архітектури державного значення на баланс управління містобудування та архітектури облдержадміністрації») дана пам'ятка знаходиться на балансі Управління містобудування та архітектури Чернігівської облдержадміністрації.

У 2007-2008 роках регіональним спеціалізованим науково-реставраційним інститутом «Укрзахідпроектреставрація» розроблено проект реставрації та пристосування комплексу цієї садиби. Кошти на проведення робіт не виділялись.

Рішенням Чернігівської обласної ради 5-ї сесії 7-го скликання від 20 липня 2016 року № 59-5/VII садибу «Покорщина» (головний будинок, кам'яниця, флігель) передано у довгострокове безоплатне користування Козелецькій районній раді Чернігівської області.

Тривалий час садиба «Покорщина» не використовувалась, що призвело до аварійного стану пам'ятки. На сьогодні проект реставрації та пристосування комплексу садиби «Покорщина» потребує коригування, а пам'ятки термінових невідкладних протиаварійних та реставраційних робіт.

«Палац з двома флігелями» Національного історико-культурного заповідника «Качанівка», який розташований в с. Качанівка Ічнянського району є пам'яткою архітектури національного значення, охоронний № 250045/1-Н, взятий на державний облік Постановою РМ УРСР від 24.08.1963 №970 та занесений до єдиного Державного реєстру нерухомих пам'яток України згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2012 № 929.

Будівля двоповерхова, прямокутна в плані з трьома ризалітами з боку паркового фасаду. З боку головного фасаду під прямим кутом до палацу примикають два одноповерхові флігелі, завдяки яким палац зберігає П-подібну в плані форму.

Будівля цегляна, другий поверх дерев'яний, облицьований цеглою, фасади декоровано рустами. Центральна частина в межах центрального ризаліту завершується декоративним барабаном з люкарнами і високим ребристим куполом. Головний фасад палацу підкреслює глибока лоджія з чотириколонним портиком тосканського ордену, який несе на собі антаблемент.

Відповідно проведеного обстеження (акт від 28 листопада 2019 року) всі фасади палацу знаходяться в незадовільному стані, північна частина з терасою та вхідна частина палацу з декорами головного фасаду в аварійному стані. Інтер'єри внутрішньої частини приміщень будівлі потребують автентичного відновлення та оздоблення. Територія потребує автентичного відновлення та благоустрою.

На сьогоднішній день пам'ятка архітектури національного значення «Палац з двома флігелями» потребує реставраційно-відновлювальних робіт, так як існує загроза втратити цю визначну пам'ятку архітектури кінця XVIII ст.

Для цього потрібно розробити науково-проектну документацію на її реставрацію. При цьому на сьогодні підготовчі проектні роботи розпочаті за власні кошти заповідника.

«Церква Іоанна Богослова (Іванівська церква)» (1752 рік), розташована в м. Ніжин – це пам'ятка архітектури національного значення, охоронний № 831, взята на облік відповідно до Постанови РМ УРСР від 24.08.1963 № 970. Церква мурована двоповерхова однобанна, хрещата з короткими раменами. До східного й західного фасаду прилягають рівновисокі з основним об'ємом екседри.

На першому поверсі містилася невисока тепла церква, перекрита системою коробових та хрестових склепінь із розпалубками, на другому – холодна. Церква має значну висоту, рамена хреста перекрита циліндричними склепіннями. Попружні арки несуть циліндричний восьмигранний світловий барабан, перекритий напівсферичною банею.

У 1954-1955 роках були здійснені ремонтно-реставраційні роботи. З радянських часів по 2019 рік приміщення пам'ятки використовувалось для зберігання архівних матеріалів. Після 1955 року ремонтно-реставраційні роботи на пам'ятці більше не проводилися і пам'ятка опинилася в аварійному стані.

На даний час пам'ятка перебуває у користуванні управління Чернігівської єпархії Української Православної Церкви (Православна Церква України) м. Чернігів на підставі рішення сімнадцятої сесії сьомого скликання Чернігівської обласної ради від 04.04.2019 № 47-17/VII «Про передачу у довгострокове безоплатне користування управлінню Чернігівської єпархії Української Православної Церкви (Православна Церква України)» та знаходиться на бухгалтерському обліку Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації згідно з розпорядженням голови Чернігівської обласної державної адміністрації від 22.04.1997 № 231.

Наразі церква, яка є єдиною двоповерховою церквою, що збереглася до наших днів, потребує невідкладної реставрації. Для її проведення необхідна розробка відповідної науково-проектної документації.

«Палац Рум'янцева-Задунайського» - пам'ятка архітектури національного значення, розташована по вул. Центральна, 45 с. Вишеньки, Новгород-Сіверський район (колишній Коропський район), охоронний № 856, взята на облік постановою РМ УРСР від 24.08.1963 № 970.

Палац зведений у 1787 році. Керували роботами на місці архітектори М. К. Мосцепанов та Д. Г. Котляревський. Імовірним автором проекту за стильовими ознаками, що зустрічаються в інших спорудах зодчого, можна вважати петербурзького архітектора Георга Фельтена. Багато спільного як у пластичному вирішенні фасадів, так і в характері декорування можна знайти в інших його творах, наприклад, Білій їдальні Петергофського палацу чи в Чесменському палаці. У 1809 р. новим власником палацу С. П. Рум'янцевим розібрано частину приміщень, цеглу використано на будівництво церкви у Райгородку. Тоді ж влаштовано існуючі сходи на другий поверх.

Палац мурований, одно- та двоповерховий, накритий вальмовими дахами. Ззовні та всередині оштукатурений та побілений. За конфігурацією плану палац близький до плану будинку в маєтку Кедлстоун у Великобританії, що був запроєктований та збудований відомим архітектором Робертом Адамсом у 1765 році. В плані має складну конфігурацію підковоподібної форми. Середня частина двоповерхова, кути фланковані круглими стилізованими баштами, обабіч примикають закриті одноповерхові галереї, що півколом з'єднуються із двома флігелями. По осі флігелів влаштовано увігнуті тераси з високими ганками, над якими зведено накриття конхоподібної форми, що увінчане зубцями та фланковане пінаклями. В архітектурному вирішенні фасадів використано переосмислені мотиви середньовічної архітектури західного та східного походження, що пов'язано із розкриттям теми військових операцій Рум'янцева, що відбувалися у Молдавії та Волощині. Разом із тим загальний спосіб композиційного мислення залишається ще класицистичним, що помітно у симетричності цілого та окремих елементів, ордерній трактовці стіни по вертикалі, стосуванні прямокутних вікон та півкруглих арок тощо. Над одним із входів зберігся кований первісний навіс.

Планування приміщень базується на використанні різних геометричних форм – кола, восьмигранника, овала тощо. Завдяки цьому створюється дуже оригінальна та неповторна гра світлотіньових ефектів у кожній кімнаті. В інтер'єрі збереглися приміщення із первісним опорядженням, що являє собою тонке ліплення, яке наслідує античні мотиви. Зараз ліпнина втратила свою первісну виразність через багатошарові набіли. Збереглися деякі первісні заповнення віконних та дверних прорізів.

Палац у Вишеньках завдяки відносно добрій збереженості як фасадів, так і інтер'єрів, композиційній та стильовій неповторності належить до кращих зразків палацового зодчества 18 ст. в Україні.

3. Мета Програми

Основною метою програми є формування пам'яткоохоронної політики на території області, збереження та популяризація визначних пам'яток культурної спадщини.

4. Шляхи розв'язання проблем, фінансове забезпечення Програми

З метою розроблення проектно-кошторисної документації та виконання реставраційних і відновлювальних робіт протягом 2020-2023 років передбачається здійснення таких заходів:

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – Триумфальна арка в м. Новгород-Сіверський (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022 рік);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – Георгіївська церква в смт Седнів Чернігівського району (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022-2023 роки);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – Головний будинок «Садиби Покорщина», охоронний № 846/1 в смт Козелець (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022-2023 роки);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – Кам'яниця «Садиби Покорщина», охоронний № 846/2 в смт Козелець (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022-2023 роки);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – Флігель «Садиби Покорщина», охоронний № 1775 в смт Козелець (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022-2023 роки);

- розроблення науково-проектної документації «Реставрація пам'ятки архітектури національного значення – «Палац з двома флігелями» (північним та південним), охоронний № 250045/1-Н та прилеглої території національного історико-культурного заповідника «Качанівка» в с. Качанівка Ічнянського району (2020-2021 рік);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – «Церква Іоанна Богослова (Іванівська церква)», охоронний № 831 в м. Ніжин (2020-2021 рік) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці (2022-2023 роки);

- розроблення науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури національного значення – «Палац Рум'янцева-Задунайського», охоронний № 856 в с. Вишеньки, Новгород-Сіверського району (2021 рік).

Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету у межах асигнувань, які виділяються органам виконавчої влади з урахуванням завдань, передбачених Програмою, а також інших коштів, не заборонених чинним законодавством. Ресурсне забезпечення Програми зазначене в додатку 1.

Обсяг фінансування обласної Програми реставрації пам'яток архітектури національного значення на території Чернігівської області на 2020-2023 роки за рахунок коштів обласного бюджету складає 12540,00 тис. грн. та інших коштів, не заборонених законодавством – 20300,00 тис. грн. Головним розпорядником коштів виступає Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації.

Відповідальні виконавці Програми – Управління містобудування та архітектури Чернігівської обласної державної адміністрації.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми на 2020-2023 роки складає 32840,0 тис. грн. та може коригуватися під час її виконання в залежності від потреби, фінансових можливостей обласного бюджету та з дотриманням вимог ст. 85 Бюджетного кодексу України. Напрями діяльності та заходи викладені в додатку 2.

5. Завдання Програми

Основним завданням Програми є забезпечення виконання в області Закону України «Про охорону культурної спадщини».

Завданнями Програми є:

- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Триумфальна арка (XVIII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Георгіївська церква (XVII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Головний будинок «Садиби Покорщина» (XVIII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Кам'яниця «Садиби Покорщина» (XVIII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту відновлення пам'ятки архітектури національного значення – Флігель «Садиби Покорщина» (XVIII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на зазначеній пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробленню науково-проектної документації пам'ятки архітектури національного значення – Палац з двома флігелями Національного історико-культурного заповідника «Качанівка» (XVIII ст.);
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Церква Іоанна Богослова (Іванівська церква) (XVIII ст.) та проведення ремонтно-реставраційних робіт на пам'ятці;
- забезпечення проведення робіт по розробці проекту реставрації пам'ятки архітектури національного значення – Палац Рум'янцева-Задунайського, в с. Вишеньки, Новгород-Сіверського району (XVIII ст.);
- забезпечення умови для стабільного та ритмічного фінансування робіт, передбачених Програмою, за рахунок коштів обласного бюджету;
- здійснення контролю за реалізацією заходів Програми.

6. Очікувані результати виконання Програми

Виконання Програми забезпечить реалізацію державної політики у сфері охорони культурної спадщини, сприятиме збереженню Триумфальної арки, Георгіївської церкви, Садиби Покорщина, Палацу з двома флігелями, церкви Іоанна Богослова (Іванівської церкви) та Палацу Рум'янцева-Задунайського, як визначних пам'яток архітектури Чернігівської області національного значення.

7. Контроль за виконанням Програми

Контроль за виконанням Програми здійснюється постійною комісією обласної ради з питань освіти, науки, культури та інформаційної сфери.

Управління містобудування та архітектури облдержадміністрації подає до 15 січня узагальнену інформацію про виконання Програми голові Чернігівської обласної державної адміністрації та постійній комісії обласної ради з питань освіти, науки, культури та інформаційної сфери.

В. о. начальника Управління
містобудування та архітектури
Чернігівської облдержадміністрації

Сергій КУРЕНЯ